

О. А. Чуваков

кандидат юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу і криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

**ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ДИВЕРСІЙНО-ТЕРОРИСТИЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ
В США**

У статті досліджена проблема протидії і профілактики диверсійно-терористичної злочинності в США на сучасному етапі.

Ключові слова: диверсія, терористичний акт, боротьба, протидія, закон.

У багатьох країнах світу правоохоронні органи постійно вишуковують нові засоби протистояння диверсіям та тероризму. При цьому цивілізовані країни намагаються вирішити двоєдине завдання: ефективно подолати диверсійно-терористичну діяльність та забезпечити суворе дотримання законності.

Нині підхід до врегулювання питань боротьби з диверсіями дуже різний, залежно від рівня напруженості терористичної обстановки в тій чи іншій країні. У таких державах, як США та Німеччина, що є федерацією різних типів, по суті немає єдиних федеральних законів про боротьбу з диверсіями [1, с. 144].

Хоча якихось універсальних засобів проти диверсій ще не створено, пошуки в цьому напрямку тривають. Для нашої країни вивчення іноземного досвіду є корисним, оскільки чинне законодавство України щодо боротьби з диверсіями поки що недосконале і примітивне.

З цією метою розглянемо більш детально законодавство США щодо боротьби з диверсійно-терористичною діяльністю.

В США після подій 11 вересня 2001 року законодавство зазнало серйозних змін. Через два місяці після цієї трагедії Президент США видав Указ (President Issues Military Order) «Про затримання, поведження та розгляд справ щодо негромадян в ході війни з тероризмом» від 13 листопада 2001 р. відповідно до якого у боротьбі з тероризмом та диверсіями дозволено використання збройних сил США в процесі переслідування і встановлення осіб і тих, хто за ними стоїть. З метою захисту громадян від міжнародних терористів-диверсантів останніх необхідно розшукувати та арештовувати навіть за кордоном і судити за насильницькі злочини «за законами воєнного часу у військових трибуналах».

Згідно з Указом міністр оборони має видати відповідні інструкції та накази щодо роботи військових комісій по розгляду справ міжнародних диверсантів. При цьому, інструкції міністра оборони повинні містити правила проведення розгляду кримінальних справ у цих комісіях, у тому числі досудові, судові та позасудові процедури, способи доказування вини

підсудного, видачі процесуальних документів, кваліфікаційні вимоги до обвинувачів і захисників. Правила повинні забезпечувати розгляд справ у будь-який час і в будь-якому місці, допускаючи при цьому широке коло доказів, які мають доказову цінність з точки зору розумної людини. Матеріали розгляду справ у комісіях разом з вироком направляються для перевірки та остаточного вирішення Президенту США або за його приписом міністру оборони [2, с. 16].

Цей Указ встановив виключну юрисдикцію військових трибуналів (в особі військових комісій) щодо злочинів, вчинених міжнародними диверсантами, які не є громадянами США.

Більш того, цим «суб'єктам» забороняється удаватися до судових процедур в будь-яких інших судах. Зрозуміло, що йдеться тут як про тяжкість самих диверсійних актів, так і про особливу небезпечність осіб, які їх вчинили.

Даний Указ Президента США викликав суперечливі думки як громадськості країни, так і парламентарів. Разом з Указом Президента від 13 листопада 2001 р. в США було прийнято ще декілька нормативних актів, зокрема «Акт США про патріотизм» і наказ міністра юстиції США від 31 жовтня 2001 р., який узаконював прослуховування конфіденційних контактів «адвокат — клієнт».

Перший з цих нормативних актів — це білль, прийнятий Палатою представників Конгресу США 24 жовтня 2001 р., повна назва якого «Акт про об'єднання та зміцнення Америки шляхом надання належних засобів, необхідних для перехоплення інформації та протидії тероризму (Акт США про патріотизм) 2001» (USA Patriot Act of 2001). Цей закон передбачає комплекс заходів щодо посилення боротьби з тероризмом та диверсіями, у тому числі не тільки кримінально-правового характеру. Біллем передбачено зростання фінансування центру технічної підтримки при ФБР (200 млн. доларів США), збільшення процедур нагляду за телефонними та електронними переговорами, за перехопленням інформації про розслідувані диверсійні злочини. Третій розділ біллю передбачає заходи з припинення міжнародного «відмивання» грошей та фінансування антитерористичних заходів. У четвертому розділі йдеться про заходи в галузі імміграційної політики.

Згідно з Наказом міністра юстиції США від 31 жовтня 2001 р. міністру юстиції США дозволяється в односторонньому порядку без санкції суду прослуховувати конфіденційні переговори між адвокатом і його клієнтом у випадках обґрунтованої підозри на те, що заарештований може використовувати переговори з адвокатом або з його довіреною особою з метою сприяння диверсійним актам. Цей наказ по суті надав міністру юстиції необмежені повноваження, у тому числі можливість лишити будь-якого заарештованого права на конфіденційне спілкування з адвокатом.

Таким чином, стосовно диверсійних злочинів традиційна перевага «адвокат — клієнт» більше не діє. На думку деяких американських громадських організацій, цей наказ порушує Шосту поправку до Конституції США.

Слід зазначити, що в США, як і в більшості інших держав, універсального поняття «диверсії» та «тероризму» немає до цього часу. Думки вчених і практиків з цього питання є істотно різними.

У Зведенні законів США під диверсією розуміється «умисне політично мотивоване насильство, що вчиняється проти сторони, яка не воює, наднаціональними групами або таємними агентами з метою впливу на громадськість». Саме це визначення використовує у своїх звітах Держдепартамент США. У той же час його структурний орган — Бюро по боротьбі з тероризмом під тероризмом розуміє «...погрозу застосування або застосування насильства в політичних цілях окремими особами або групами, які діють або в підтримку, або проти встановленої урядової влади, коли призначення таких дій полягає у тому, щоб потрясти, приголомшити або залякати обрану групу, більш ширшу ніж безпосередні жертви» [3, с. 25].

Обидва формулювання об'єднує те, що їх автори роблять акцент лише на політичних цілях. Такої точки зору дотримується переважна більшість американських вчених. Вони виходять з таких структурних, складових елементів: по-перше, як тероризм, так і диверсія — це насильство, по-друге, насильство не саме по собі, а спрямоване саме на залякування людей. Таким чином, обов'язковий та навмисний результат таких злочинів — жах.

Стосовно політичного мотивування, то деякі американські вчені вважають, що диверсійні дії можуть бути здійснені заради досягнення виключно корисливих цілей і до політики не мати ніякого відношення.

На нашу думку, дійсно той чи інший диверсійний або терористичний акт може вважатися таким. Але треба виходити з того, що терористичні організації завжди створюються для досягнення політичних цілей шляхом психологічного впливу на людей. Тобто, суть сучасних терористичних актів — викликати жах як міцний засіб забезпечення покори і можливості керування. Таким чином, головна мета диверсії полягає головним чином в послабленні держави, а тероризму — в залякуванні населення, примушуванні до прийняття рішень або втримання від цього прийняття.

Згідно із законодавством США диверсія та тероризм відносяться до федеральних злочинів. При цьому передбачається відповідальність не тільки фізичних осіб, але й юридичних, крім урядових організацій. Смертна кара може бути застосована відносно до диверсантів та терористів, які вчинили вбивства або інші дії, що спричинили смерть людей, за акти насильства в міжнародних аеропортах, використання зброї масового ураження або вибухових пристроїв тощо. Смертна кара може бути застосована до осіб віком не менше 15 років.

Ніяких проблем не виникає у зв'язку з юрисдикцією, коли йдеться про кримінальне переслідування за такі акти, вчинені в межах США. Розслідування терористичних актів проводять федеральні органи (Міністерство юстиції, очолюване Генеральним атторнеєм (прокурором); Федеральне бюро розслідувань (ФБР), яке формально підпорядковане Міністерству юстиції; Міністерство фінансів і Міністерство оборони; Агентство національної безпеки; ЦРУ та ін.). Кожен орган діє в межах своєї компетенції, а у деяких питаннях передбачається їх спільна діяльність.

Судові розгляди відбуваються в судах федеральної судової системи, до якої входять окружні суди Сполучених Штатів, апеляційні суди Сполучених Штатів і Верховний суд США.

Таким чином, вивчення досвіду здійснення державної протидії диверсійно-терористичній діяльності на прикладі США дозволить виробити дієві методи такої боротьби із зазначеною діяльністю в нашій державі.

Література

1. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. — 291 с.
2. Боботов С. В., Жигачев И. Ю. Введение в правовую систему США. — М., 1997. — 297 с.
3. Власихин В. А. Новый закон США о борьбе с терроризмом и Билль о правах // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. — 2002. — № 4. — С. 25–15.

О. А. Чуваков

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДИВЕРСИОННО-ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В США

Резюме

Согласно законодательству США диверсия и террористический акт относятся к категории федеральных преступлений. Расследование таких преступлений является исключительной юрисдикцией таких федеральных органов, как Министерство юстиции, Министерство обороны, Федеральное бюро расследований, Центральное разведывательное управление и др.

Ключевые слова: диверсия, террористический акт, борьба, противодействие, закон.

О. А. Chuvakov

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

MEASURES OF COUNTERACTION OF DIVERSIONARY IS TERRORIST ACTIVITY ARE IN THE USA

Summary

In compliance with the legislation the USA a diversion and assassination fall into the category of federal crimes. Investigation of such crimes is exceptional jurisdiction of such federal organs, as Ministries of justice, Department of defense, Federal bureau of investigations, Central reconnaissance management and other.

Key words: diversion, assassination, fight, counteraction, law.